

CONCERT
ATHENS

ΜΑΝΩΛΗ ΚΑΛΟΜΟΙΡΗ

Manolis Kalomiris

ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΑΝΙΔΕΩΝ
ΚΑΙ ΚΑΛΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

Symphony No. 2. "Of the Good and Simple People."

Η Ορχήστρα και Χορωδία της Βουλγαρικής Ραδιοτηλεόρασης

The Orchestra & Choir of the Bulgarian Radio & Television

ΦΙΔΕΤΖΗΣ • ΧΑΤΖΙΑΝΟ

Fidetzis

Hatziano

Μανώλη Καλομοίρη (1883-1962)
H ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΑΝΙΔΕΩΝ ΚΑΙ ΚΑΛΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ (1931)

- A Πλευρά:
I. Στον Κάμπο. Allegretto vivo.
II. Ειδύλλιο στα χωράφια. Moderato ma non troppo lento.
B Πλευρά:
III. Κοντά στη σιά. (Η γριά Βαδάμ). Scherzo.
IV. Στο Βουνό. Finale.

H Ορχήστρα και η Χορωδία της Βουλγαρικής Ραδιοτηλεόρασης.
Αρχιμουσικός: **Byron Fidetzis**. Σολίστ: **Μαρκέλα Χατζιάνο** (μεσόφωνος).
Διδασκαλία Χορωδίας: **Μιχαήλ Μίλκοφ**. Κοντρατίνο: **Ιβάν Πέεφ**.
Παραγωγός: **Χάρης Πολιτόπουλος**

Η 2η Συμφωνία του Καλομοίρη, γράφτηκε από το 1925 μέχρι το 1931. Παιχτήκε για πρώτη φορά, στις 10 Ιανουαρίου 1932, στο Θέατρο Ολύμπια από την ορχήστρα του Ωδείου Αθηνών και χορωδία των μαθητών του Εθνικού Ωδείου, με διευθυντή το Δ. Μητρόπουλο και σολίστ την Ελένη Νικολαΐδου. Από τις απηγήσεις της κόρης του συνθέτη για τις τεράστιες δυσκολίες που αντιμετώπιζε η χορωδία και η ορχήστρα, με την υπερβολικά μοντέρνα - για την εποχή εκείνη - γραφή του Καλομοίρη, γνωρίζουμε ότι το έργο δεν εντύπησε στην πρώτη του εκτέλεση. Ξαναπαίχτηκε για πρώτη φορά, μετά από 54 χρόνια, στις 9 Σεπτεμβρίου 1986, στο Φεστιβάλ Αθηνών, από τους ερμηνευτές του παρόντος δίσκου. Μετά το θάνατο του Καλομοίρη, το 1962, δρέθηκαν πάνω στο γραφείο του, 42 σελίδες, η αρχή νέας επεξεργασίας της συμφωνίας. Ο Byron Fidetzis, για την προγράμηση, έλαβε υπ' όψη του όλα τα υπάρχοντα χειρόγραφα καθώς και τις υποδείξεις του Καλομοίρη από τις 42 σελίδες του 1962. Το πρώτο μέρος της συμφωνίας - Στον Κάμπο, Allegretto vivo, γραμμένο στα 5/8 έχει διευρυνμένη φόρμα σονάτας. Το κύριο θέμα εισάγεται στην αρχή του έργου από το αρχικό κόντρο. Από αυτόν τον πνεύμα προκύβουν σχεδόν όλα τα θέματα του έργου. (Η θεματική ενότητα χαρακτηρίζει τον Καλομοίρη γενικότερα.) Είναι έντονα πολυρhythmic, με αλλαγές του πεντάφωνου ρυθμικού σχήματος από 3-2 σε 2-3, με αποκορύφωμα την CODA όπου ο Καλομοίρης χρησιμοποιεί ταυτόχρονα ρυθμούς 4/8 και 5/8 βασίζοντας στο κοινό πολλαπλάσιο. Το δεύτερο μέρος, «Ειδύλλιο στα Χωράφια» - Moderato ma non troppo lento, έχει τη μορφή A-B-A, και η χορωδία τραγουδάει δίχως λόγια. Ο Καλομοίρης έχει πάλι γραφίσει τους Γάλλους μετροσυντάκτες και τα διδάγματα τους είναι ορατά στην ενορχήστρωση και τη χρήση της χορωδίας σ' αυτό το μέρος. Το ποίημα που μελοποίησε ο συνθέτης στο τρίτο μέρος, Scherzo, «Κοντά στη σιά», «Η γριά Βαδάμ», είναι του γάλλου ποιητή Jean Richerin, σε μετάφραση Ζ. Παπαντωνίου.

Η Γριά η δαδάμ καλά νοστινά, ταιρνά-ταιρνά.
Σόσφρα τ' αδράχτ' στερφογιρνά.
Η δάδο η γριούλα η αφεντά τ'ς
πήγε με τη ροκιά στην αγκαλιά τ'ς
κ' έκατο καλά κοντά στ' φοιτά τ'ς.
Κι οι τέσφροι που θα μας παν αλλοί, ταιρνά-ταιρνά,
στον άλλον έπνου ώρα καλή
κι οι τέσφρ' π'θα μας παν αλόνους
και τ'ς παραλήδες και τ'ς αλόνους
Φέραν τ'ν κόσσα την μακαριά
κι ήθον κι τ'ς εϊταν: 'Αϊνι Γριά!
- Πιτά μ'να ρθώ μετά χαράς, ταιρνά-ταιρνά,
σόσφρα τ' αδράχτ' στερφογιρνά,
δοιλήθη να με πάρει ο θεός,
Δόξα Σοι Κύριε των Δυνά!
Πιτά μ'να ρθώ να πάω καλά μ'α,
σταθήσε να τελείωση τ' δλειά μ'.
- Ως που να γνέις κυρά δαδά, ταιρνά-ταιρνά,
σόσφρα τ' αδράχτ' στερφογιρνά,
ως που να γνέις, θα μας νεγτόεις
κ' εϊρασε λίγο διαστικοί,
ο καρτηρόμα ή θα μας δόεις,
πέντε περσούρα με ρακί.
- Ρακί δεν ήχου στον κατοπί, ταιρνά-ταιρνά,
κι ούλο τ' αδράχτ' στερφογιρνά,
- Δος μας παρά κι' αντός κινάει.
- Έχου σ' κ'άνου τον τάρτα.
Τον πήχον τον παρά κι' χράκ!
Παν κενανχατός στο μαγιά.
Κι άφικαν τη γριά δαδάμ να ζει.
Μια οκά, δυό σοάδες, τρέις,
Χάι - Χάι, ταιρνά-ταιρνά,
έρω ρακί πως γαργαλάει.
Βίβα ορέ, βίβα κι' άλλη μιά,
τάπα κ' οι τέσφροι απ' τον μθόσ'
τη δάδομ' την ήν αλρημονήρ'.
Κ' η δάδομ' απώρηθι ποκί, ταιρνά-ταιρνά
την πήρε σε έπνος σαν του πλί.

Κεί στ' φοιτά τ'ς απ' γνέις σταχί'.
Κι μετά τ' άφνα σαν τον πλί
κι μετά γυρ' η γριά στ' αδράχτ'.
'Αϊνι κι νίχτοσ' γράμ.
Γύρον κ' οι τέσφρ' πω-πω-πω
μ' ένα χαρικόνο σοκί.
Βαζόντας εδώ κ' εκεί
τάφα και σονα' απ' τον ρακί.
'Αι να οι πάμε, τραλιάλα,
στα κενταρία απ' κ'ατ' τα φηλά.
Κι μι κοτάρνι κι σφραγιά
ταιρνά, γκαπ-γκοκ, ταιρνά, γκαπ-γκοκ
κι μι σακάρνι κι σφραγιά
ίβωλον στ'ν κόσσα τα καρφιά
και τ'ν καρφόνον απ' κ'ατ' απ' παν
κι τ'ν οικόσων γνέμ κι παν.
Κι απ' τον μθόσ'. Χάι Χάι Χάι, ταιρνά-ταιρνά
κι' όσως δι γλέπαν όντε τη μύτ' τ'.
η κόσσα τ'ς φαινονταν βαρειά
κι δεν κατάλαβαν τη γριά
πως την αλρημονήσαν στο σιατ'ς.
Η γριά η δαδάμ, ταιρνά-ταιρνά,
στού χερ' τ' αδράχτ' στερφογιρνά,
Η γριά κι τ' άσοστά νοστινά,
Δόξα Σοι Κύριε των Δυνά!
Η γριά η δαδάμ η αφεντά τ'ς,
γνέθ' κι θα γνέθ' κοντά στ' φοιτά τ'ς.

Το μέρος έχει δημοτικό χρώμα που δίνει με την τοπική ροιμαλωτική διάλεκτο του ποιήματος και τη μορφή της Γριάς Βαδάμ και αποτελεί άριστο δείγμα της ικανότητας του Καλομοίρη να επεξεργάζεται χρωματικά τους «τρόπους» της δημοτικής μας μουσικής. Το τέταρτο μέρος - Allegro - «Στο Βουνό», ενώ αρχίζει με ένα ρομπτικό allegro, καταλήγει σ' ένα μουρλόγι, όπου ένα σόλο βιολί συνοδεύει τον θρήνο «Κλάψτε μάτιαμ' κλάψτε», ως το τέλος του έργου. Ο πλήρης τίτλος του τέταρτου μέρους είναι: «Πάρε μ' ανάνου στο βουνό κι θα με φάει ο κάμπος». Μήπως δεν είναι τυχαία η ελογή του στίχου: Μήπως ο Καλομοίρης μετά το θάνατο του γιού του, Γιαννάκη (1923), ξαναθυμάται τη λαχτάρα του «Γιαννάκη του Τραγουδιστή» να τη φηλά δουνά, που τραγουδούσε στο «Δαχτυλάδι της Μάνας» (1917) :

Ο Καλομοίρης αφιέρωσε το έργο σε δύο πολύ αγαπημένα του πρόσωπα: «Στον Μπαρμπα-Γιάννη τον περβολάρη και στην Ελένη, την Μπαμπαλιάρη, την υπηρέτρα.» Πρόκειται για ένα ζευγάρι που πέρασε τη ζωή του κοντά στον Καλομοίρη σ' ένα μικρό σπιτάκι πίσω από το δικό του στο Φάλερο. Η Συμφωνία παίρνει το όνομα της από έναν στίχο από το πρώτο μέρος των 'Ιαμβών και Ανάπαιστων, «Σ' Αγαπώ», του Κωστή Παλαμά: - Ω λόγια των ανίδων και των καλών ανθρώπων...» Παρόλο που μοιάζει πως σε τούτο το έργο ο Καλομοίρης δεν ασχολείται με τα εθνικά ιδανικά αλλά με τα προσωπικά του δώματα, αντιγράφει στις πρώτες σελίδες της παρτιτούρας τους ελης στίχους από τον «Προφητικό» (Μεσ' στις παινιμένες χώρες, Χώρα παινιμένη...) από το «Διωδικάλγο του Γούφτου»:

Και θα σήσης καθώς σήθοννε λιδάδα
από μάσους φτυρημένα με γητιές,
πίο αλεφρά τον περισσοί σου τα σημάδια
κι' από τις δροσοσταλισματιές,
θα σε κλάιν' τα κλαροπολλά σ' αγνά δρόδια
και στα μνήματα οι κλωνιστές εϊτές.

Ο κάθε ακροατής ως απολαύσει μόνος του τότε ο συνθέτης τραγουδάει τη χαμένη του πατέρα τη Σμάρνη, πότε το βάνου του παιδιού του και πότε τα δικά του, τα προσωπικά, όνειρα και πάθη.

Manolis Kalomiris (1883-1962)
SYMPHONY No.2. "OF THE GOOD AND SIMPLE PEOPLE" (1931)

- Side A.
I. In the plain. Allegretto vivo.
II. Idyl aux champs. Moderato ma non troppo lento.
Side B.
III. At the fireplace (Grandmother Vavam). Scherzo.
IV. On the mountain. Finale
The Orchestra & Choir of the Bulgarian RTV.
Conductor: **Byron Fidetzis**. Soloists: **Markela Hatziano** (mezzo).
Chorus Master: **Mikhail Milkof**. First Violin: **Ivan Peev**.
Producer: **Haris Politopoulos**.

Manolis Kalomiris, the father figure of the Greek National School, was born in Smyrna in 1883 and died in Athens in 1962. His manifold activities as composer, pedagogue, founder of conservatories, holder of various official positions, author of musical textbooks and music critic, all shaped greek musical life to a considerable extent during the first half of the twentieth century. His early contact with the greek folk song, his german musical education (he studied in Vienna 1901-1906), his acquaintance with the Russian National School (he worked in Kharkov 1906-1910) and his involvement in the liberal movement and the movement for "dimotiki" (the spoken language of modern greeks as opposed to the purist language of the educated elite and the conservatives) were the influential factors in his artistic personality. Consciously moving between Wagnerism, the 19th century Russian School and greek folklore, he attained, especially in his orchestral scores, a style of his own. Large polyphonic structures, rich orchestrations, an overwhelming sense of dramatic impact and melodic paths, a skill to expand folksong modes into chromatic structures are some of his characteristics. He wrote more than 200 works including 5 operas and 3 symphonies.

Symphony No.2, "Of the Good and Simple People" (also rendered: "of the good and innocent folk") was written between 1925 and 1931. It was performed only once in Athens in 1932. Both the performance and the public reception must have been poor. It was considered too difficult and too modern at the time. It received its second performance only 54 years later, on the 9th of September 1986, in the Athens Festival, by the same artists that have produced the present recording. Kalomiris had started rewriting the first movement just before his death. The 42 pages he left behind, along with the available previous scores, were taken into consideration, by conductor Fidetzis, in preparing the present performance.

The first movement written in 5/8 and in the expanded sonata form, is rich in melodic and rythmical ideas. The first musical theme is presented at the beginning of the work by the english horn. From this basic idea spring most themes in this symphony. (The unity of musical themes is a characteristic of Kalomiris in general). The rythm of 5/8 changes often from 3-2 to 2-3. A climax is reached in the Coda, where Kalomiris uses at the same time rythms like 4/8 and 5/8, based on the common denominator. The second movement "Idyll aux Champs" - Moderato ma non troppo lento, uses the choir without words. It is written in the form A-B-A. It starts and ends in a dreamy pianissimo but goes through a passage of great tension in its middle section. In the third movement "At the fireplace" (also rendered "Near the hearth") the mezzo-soprano sings the greek translation of a french poem by Jean Richerin. The original french and the greek translation are written in a very strong peasant dialect and this movement more than any other shows the influence of greek folk song. Old Vavam is sitting at her fireplace spinning her wheel. "The four that will take all of us away, rich and poor alike" come to take her. She asks permission to complete her weaving and gives them money to have a few drinks at the taverna. They come back drunk. They hammer and nail the coffin but forget to put old Vavam inside and she - God bless her! - continues to spin and weave away, at her fireplace. The fourth movement, "On the mountain", begins with a forcefull allegro but ends with a funeral song: "Cry for me. Oh cry my eyes...". Its full title is "Take me up to the mountains because the plain will kill me." This title reminds one of Yannakis, the hero of Kalomiris second opera, "Mother's Ring". It is possible that Kalomiris has written the funeral finale under the influence of the death of his own son, also called Yannakis, that took place, under tragic conditions, a short time before he began to write this symphony.

Following the death of his son, Kalomiris moved away from central Athens, into what was then an isolated house near the sea. At this house he had a servant and a gardener. To those two "good and simple people" he devoted this symphony. Finally in the first pages of the score Kalomiris has copied certain verses from "The Twelve Lays of the Gipsy" by Kostis Palamas. In that part of his poem Palamas laments the lost glory and power of Konstantinople and Byzantium. By 1925 Kalomiris' dream of seeing his own birth place, Smyrna and of course Konstantinople, liberated from the Turks, has withered away. This is probably one more idea behind his second symphony.

Conductor **Byron Fidetzis** works today at the Greek National Opera, The Orchestra of Greek Radio & Television and the Athens State Orchestra. Born in Salonica, where he started his musical education at the State Conservatoire, he completed it in Vienna, in 1977, where he studied the cello under Orlof and Navarra and conducting under Swarowsky, Suitner and Cardis. He has received the Motesnigos prize of the Athens Academy and has also been honoured by the National Bank of Greece and the Salonica International Fair for his artistic achievement. He has appeared in all the major greek festivals, has conducted every greek orchestra and has often been invited abroad. He has played a leading role in the recording of greek music and has produced more than 10 records including Kalomiris' 1st Symphony, the opera "Rea" by Samaras, the Cantata "Kassandra" by Sisilianos and various works by Skalkotas, Varvoglis, Petridis, Evangelatos, Konstantinidis etc.

Markela Hatziano was born in Athens in 1960. She began her studies, at the age of 13, as a scholarship student, at the National Conservatoire, in Athens, under Gogo Georgijopoulou. She graduated at the age of 19. In 1981 Tito Gobbi offered her a grant to study in Florence and subsequently took her under his direct personal supervision at Asolo in the Veneto. In 1983 she won the Cardiff Singer of the World Award and since then has started her career in Greece and abroad. She has already appeared twice in the Athens Festival, the second time with the Bulgarian RTV Orchestra & Chorus singing the Brahms Alto Rhapsody and Kalomiris' 2nd Symphony. Her tremendous success, with the public and the critics, lead to the present recording.

CONCERT ATHENS

Η προγράμηση έγινε τον Νοέμβριο του 1986 στο στούντιο της Βουλγαρικής Ραδιοφωνίας, στη Σόφια. Ηχολόγησε: Στέφαν Βιάντοβιτς. Μοντάζ: Ιβάν Στατίλιασ. Βοηθός Διευθυντής Χορωδίας: Ντόρα Κριστόβα. Βοηθός Ηχολόγητη: Μαρίν Μαρίνου. Μετάκιτα: Ευσενία Γρηγορίδου, Εκτύπωση: Σπύρος Γοργκιάννης. Κατασκευή Δίσκου: GPI. Transfer: Γιάννης Ιωαννίδης. Με την επιφύλαξη κάθε δικαιώματος του παραγωγού και του ιδιοκτήτη των προγραμμάτων έργου. Ο διακριτικός τίτλος CONCERT ATHENS χρησιμοποιείται από το Ελληνικό Πολιτιστικό Γραφείο, Πολιτεχνίου 6, 10433 Αθήνα, τηλ.: 5226658/5246153, με την έγκριση του ιδιοκτήτη του.

This recording was made in the studios of Sofia Radio, Bulgaria, in November 1986. Sound Engineer: Stefan Vladkov. Editing: Ivan Stalev. Assistant Chorus Master: Dora Christova. Assistant Sound Engineer: Marin Marinov. Art Design: Eugenia Grigorakis. Printing: Spiros Georgiyanis. Records Manufactured in Greece by GPI. Transfer: Yannis Ioannidis. All rights of the producer and the owner of the recorded work reserved. The trade mark CONCERT ATHENS is used by the Greek Cultural Office, 6 Polytechnou st., 10433 Athens, Greece. Tel: 5226658/5246153. TLX: 223957 CONC GR., with the permission of its owner.

MADE IN GREECE